

PODMIOT
UCIELEŚNIONY

Wszystkim, których kocham

Beata Mirucka

PODMIOT UCIELEŚNIONY

Psychologiczna analiza
reprezentacji ciała
i tożsamości cielesnej

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2018

Recenzja:
prof. dr hab. *Piotr K. Oleś*

Redaktor prowadząca:
Anna Raciborska

Redakcja i korekta:
Aleksandra Małek-Leśniewska

Projekt okładki:
Katarzyna Juras

Copyright © 2018 by Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
Copyright © 2018 by Wydział Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu
w Białymstoku

Publikacja dofinansowana przez Wydział Pedagogiki i Psychologii
Uniwersytetu w Białymstoku

ISBN 978-83-7383-942-7

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Wiślana 8 (róg Browarnej), 00-317 Warszawa
tel./faks 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91
dział handlowy: jak wyżej, w. 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze
Skład i łamanie: WN Scholar (*Jerzy Łazarcki*)
Druk i oprawa: Mazowieckie Centrum Poligrafii, Marki k/Warszawy

(...) jako istoty bezcielesne stalibyśmy się nierzeczywiści.

Antoni Kępiński, 2012, s. 2

*Wkraczamy w życie tylko dzięki ciału, którym jesteśmy,
ale istniejemy jedynie w tej przestrzeni, którą w nas otwiera umysł.*

François Chirpaz, 1998, s. 3

*Używamy części umysłu jako osłony (...). Jedną z rzeczy,
którą ta zasłona skrywa najskuteczniej, jest nasze ciało.*

António Damasio, 2000, s. 37

*Rozwój zdolności tworzenia i pojmowania reprezentacji
uwalnia umysł od okowów rzeczywistości.*

Jon G. Allen, Peter Fonagy, Anthony W. Bateman, 2014, s. 125

SPIS TREŚCI

WSTĘP	11
1. PSYCHICZNE REPREZENTACJE CIAŁA	19
1.1. Obraz ciała	20
1.1.1. Natura obrazu ciała	21
1.1.2. Związek obrazu ciała ze schematem ciała	22
1.1.3. Pozytywny obraz ciała	25
1.2. Schemat ciała	30
1.2.1. Natura schematu ciała	30
1.2.2. Neuronalne i psychiczne uwarunkowania schematu ciała.	32
1.2.3. Rola schematu ciała w kształtowaniu się poczucia własności swojego ciała	34
1.2.3.1. Paradygmat Iluzji Gumowej Ręki (RHI)	34
1.2.3.2. Zaburzenia poczucia własności ciała w schizofrenii	38
1.2.3.3. Prawidłowy schemat ciała	38
1.3. Poczucie ciała	39
1.3.1. System interoceptywny a poczucie ciała	40
1.3.2. Obrazowa natura poczucia ciała	42
1.3.3. Wielowymiarowość poczucia ciała	43
1.3.4. Hipoteza markera somatycznego	44
1.3.5. Zaburzenia poczucia ciała	46
1.3.5.1. Anozognozja	46
1.3.5.2. Efekt traumy	46
1.4. Perspektywa rozwojowa reprezentacji ciała	48
1.4.1. Prymarne znaczenie interpersonalnych doświadczeń	49
1.4.2. Etapy kształtowania się funkcji ja cielesnego	50
1.4.3. Niewystarczająco dobry opiekun a zaburzenia ja cielesnego	53
1.4.4. Rozwój schematu ciała	55
1.4.5. Społeczny kontekst procesu budowania obrazu ciała	58
2. TOŻSAMOŚĆ CIELESNA	62
2.1. Tożsamość cielesna a tożsamość osobista	62
2.2. Relacja ja cielesnego z tożsamością cielesną	65
2.3. Poczucia tożsamości cielesnej	65

3. PSYCHOLOGICZNY MODEL PODMIOTU UCIELEŚNIONEGO	73
3.1. Podstawowy poziom neuronalnych map organizmu	74
3.2. Poziom umysłowych reprezentacji ciała	75
3.3. Poziom tożsamości cielesnej	81
4. METODY BADANIA CIELESNOŚCI	85
4.1. Bateria Testów do Badania Psychicznych Reprezentacji Ciała	86
4.1.1. Założenia teoretyczne	86
4.1.2. Etapy analiz konstrukcyjnych	87
4.1.3. Właściwości psychometryczne	90
4.1.3.1. Trafność teoretyczna	90
4.1.3.2. Trafność kryterialna	91
4.1.3.3. Trafność diagnostyczna	92
4.1.3.4. Rzetelność metody	93
4.1.4. Trzelementowa struktura reprezentacji ciała – rewizja metody.	94
4.2. Kwestionariusz Tożsamości Cieleśnej (Skala TC)	95
4.2.1. Założenia teoretyczne	95
4.2.2. Wstępne etapy konstrukcji metody	96
4.2.3. Właściwości psychometryczne Skali TC dla kobiet	97
4.2.3.1. Trafność czynnikowa	97
4.2.3.2. Trafność teoretyczna	100
4.2.3.3. Trafność kryterialna	101
4.2.3.4. Rzetelność kwestionariusza	102
4.2.4. Właściwości psychometryczne Skali TC dla mężczyzn	102
4.2.4.1. Trafność czynnikowa	102
4.2.4.2. Trafność teoretyczna	105
4.2.4.3. Trafność kryterialna	106
4.2.4.4. Rzetelność kwestionariusza	107
5. DOŚWIADCZENIE WŁASNEGO CIAŁA W SCHIZOFRENII: BADANIA W PARADYGMACIE ILUZJI GUMOWEJ RĘKI	108
5.1. Struktura psychicznych reprezentacji ciała osób ze schizofrenią	110
5.1.1. Grupa badana	111
5.1.2. Procedura badawcza	112
5.1.3. Wyniki badań	112
5.1.4. Interpretacja wyników	117
5.2. Związki psychicznych reprezentacji ciała z tożsamością cielesną w schizofrenii	119
5.2.1. Grupa badana	120
5.2.2. Procedura badawcza	121
5.2.3. Wyniki badań	122
5.2.4. Interpretacja wyników	129

5.3. Osłabianie poczucia własności swojego ciała jako psychologiczny mechanizm redukcji lęku	132
5.3.1. Grupa badana	135
5.3.2. Metody badawcze	135
5.3.3. Procedura badań	137
5.3.4. Wyniki badań	137
5.3.5. Interpretacja wyników	141
6. PODATNOŚĆ NA ZAKŁÓCENIA SAMOŚWIADOMOŚCI CIAŁA PODCZAS OPANOWYWANIA LĘKU SYTUACYJNEGO	144
6.1. Predyktory opanowywania lęku	144
6.1.1. Grupa badana	145
6.1.2. Metody badawcze	146
6.1.3. Procedura badań	148
6.1.4. Wyniki badań	150
6.1.5. Interpretacja wyników	155
6.2. Związki reprezentacji ciała z tożsamością cielesną u młodych kobiet	158
6.2.1. Wyniki badań	158
6.2.2. Interpretacja wyników	166
7. DYSKUSJA WYNIKÓW W ODNIESIENIU DO MODELU PODMIOTU UCIELEŚNIONEGO	170
ZAKOŃCZENIE	186
BIBLIOGRAFIA	194
SPIS RYCIN, TABEL I WYKRESÓW	209
INDEKS NAZWISK	212
INDEKS RZECZOWY	218